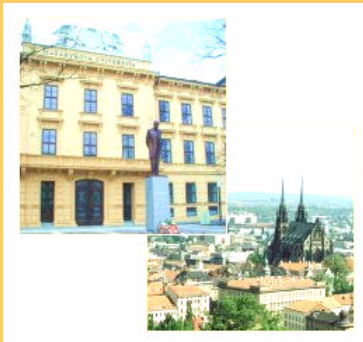

Celková reakce organismu na poškození.

Horečka

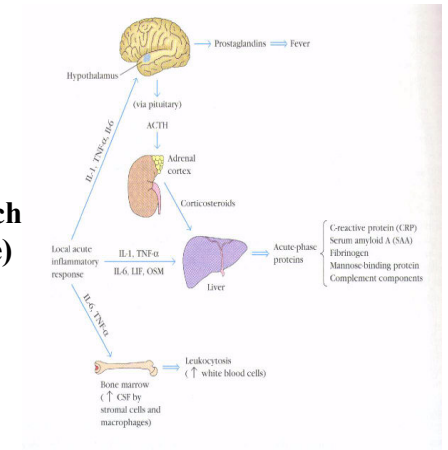
Přednáška z patologické fyziologie pro ZL

4. 10. 2007

Všeobecné reakce při zánětu

- **Horečka** (vzestup tělesné teploty)
- **Reakce akutní fáze** (biochemické změny v játrech syntéza proteinů akutní fáze)
- **Leukocytóza**

Reakce akutní fáze

- Odpověď akutní fáze zahrnuje **komplexní endokrinní, metabolické nebo neurologické změny** v organismu (místní vs. systémové)
- Nastává vždy **krátce po tkáňovém poškození** nebo po začátku infekce, imunologické reakce nebo zánětlivého procesu

Reakce akutní fáze

- Je **systémová reakce** na lokální nebo systémový imunologický stres způsobený infekcí, tkáňovým poškozením, traumatem nebo neoplastickým růstem. V místě léze uvolňují lokální prozánětlivé buňky – neutrofilů a makrofágy – prozánětlivé cytokiny (TNF- α/β , IL-1 α/β , IL-6, INF- α/γ apod. do krve).
- Tyto cytokiny aktivují různé cílové buňky, což vede k aktivaci hypotalamu, redukci sekrece r stového hormonu a dalším d j m charakterizovaným jako horečka, anorexie a katabolismus svalových bun k.
- **Metabolické zm ny**: pokles LDL a HDL, nárůst ACTH a glukokortikoid , aktivace komplementu, pokles hladin Ca²⁺, Zn, Fe, vitamin rozpustných v tucích a zm ny v koncentracích protein akutní fáze.
- **Smysl reakce**: zábrana r stu mikrob a pomoc p i obnov homeostázy

Cytokiny a reakce akutní fáze

- Jakékoliv lokální poškození tkáně vede k produkci prozánětlivých cytokinů
- Cytokiny a glukokortikoidy regulují systémovou reakci akutní fáze a jaterní odpověď proteinů akutní fáze.
- **Malnutrice, hladovění a anorexie redukuje odpověď akutní fáze.**
- **Bakteriální infekce** obvykle vedou k silné systémové reakci (RAF). Reakce monocytů a PMN jako odpověď na endotoxin vede k expresi vysokých hladin TNF- α a IL-1 β .
- **Uvirových infekcí** je AFR mírnější. V tomto případě se z buněk napadených viry uvolní zejména interferony, ale také TNF- α a IL-1 β .
- **Pln rozvinutou RAF** pozorujeme v případě, že dochází k závažné destrukci buněk.

Prozánětlivé cytokiny

Odpovídají:

- za indukci **horečky, katabolismu ve svalech a aktivaci prekurzorů bílé krevní řady ve dřeni.**
- **TNF- α , IL-1 β a IFN** – jsou klíčové pro expresi zánětlivých lipidových mediátorů (**PG a LT**) a indukují produkci platelet-activating factoru (**PAF**) a **IL-6**. Po stimulaci tyto cytokiny Kupfferovy buňky v játrech produkují **IL-6, který je významným mediátorem sekrece v těsně proteinů akutní fáze** hepatocyty.
- **TNF** – způsobuje katabolismus ve svalech (hyperglykémie způsobená glukagonem a glukokortikoidy a vychytávání aminokyselin játry).

Heat shock proteiny (Hsp)

- Jsou vysoce konzervované proteiny, které jsou schopny chránit buňku proti noxám a poškození.
- Intracelulárně fungují jako **molekulární chaperony** a jako **antiapoptotické regulátory** buněčné signalizace
- Mají přímé prozánětlivé účinky
- **Paradoxní účinky:**
Indukce Hsp před působením prozánětlivého stimulu je jasně přínosná, ale po zánětlivém stimulu je cytotoxická. To je zřejmě dáno různými funkcemi intracelulárních a extracelulárních Hsp: extracelulární Hsp, uvolňované z buněk s kompromisní integritou mohou fungovat jako signály nebezpečí aktivující vrozenou imunitu interakcí s jejími receptory. Potenciální cíl pro imunomodulační protizánětlivou terapii.

Změny p i zán tu	Zvýšení	Snížení
Buněčné	Fagocytující buňky (v krvi i lokálně)	Erytrocyty
Metabolické	Proteiny akutní fáze Serová Cu Katabolismus bílkovin Glukoneogeneza	Sérové Fe Sérový Zn Syntéza albuminu Transtyretin Tranferin
Endokrinní	Glukagon Inzulin ACTH GH T4 Kortizol Aldosteron Vasopresin	T3 TSH

Proteiny akutní fáze

- Je třída proteinů, jejichž plazmatická koncentrace stoupá (pozitivní proteiny akutní fáze) nebo klesá (negativní proteiny akutní fáze) v odpovědi na tkáňové poškození. Tato reakce se nazývá reakce akutní fáze (RAF).
- V reakci na poškození sekretují místní prozánětlivé buňky (neutrofilů, makrofágů) do krve cytokiny, zejména IL-1, IL-6, IL-8 a TNF- α .
- Játra odpovídají změnou exprese proteinů akutní fáze

Pozitivní proteiny akutní fáze

- 1) Ceruloplasmin a faktor C3 komplementu
- 2) Haptoglobin, **fibrinogen**, α -globuliny a LPS-binding protein
- 3) **C-reaktivní protein** a **sérový amyloid A**

Funkce:

- Oponizace a vychytávání bakterií a jejich produkt
- Aktivace komplementu
- Vazba nukleárních ch frakcí jako celulórních zbytků do neutralizujících enzym
- Vychytávání volného Hb a radikálů

POZITIVNÍ REAKTANTY (plazmatická hladina se v průběhu zánětu zvyšuje)

PENTRAXINY

C-reaktivní protein

ROZMEZÍ: < 5 mg/l

syntéza

Je tvořen v játrech, indukovan působením IL-6 a dalších cytokinů.
 Syntéza je okolo 1-10 mg/den, v průběhu akutního zánětu až >1g/den. Biologický poločas je okolo 19 h.

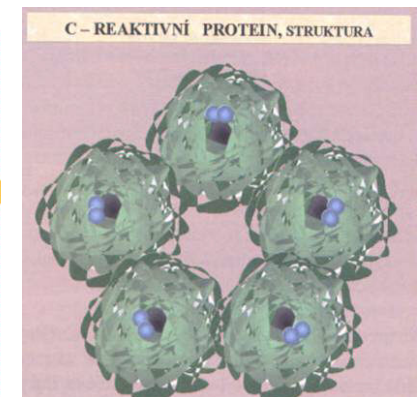
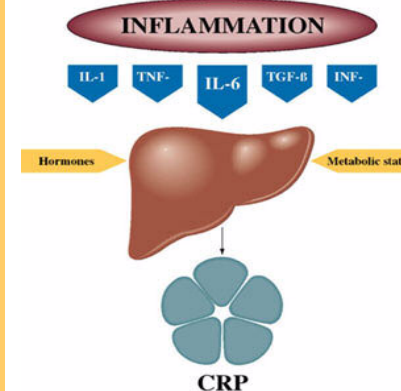
funkce

CRP se váže na rozmanité endogenní a exogenní ligandy a usnadňuje jejich odstranění z krve a tkání. DNA a histony vlastních poškozených buněk. Reaguje s buněčnou stěnou bakterií, hub. Tyto organismy obsahují ve své buněčné stěně fosforycholin. Působí jako opsonizační látka. V přítomnosti CRP je aktivován komplementový systém. Fagocytující buňky exprimují receptory pro CRP. Proteolytické fragmenty CRP stimulují makrofágy k prozánětlivým aktivitám. Plazmatická hladina CRP je zvýšena u nemocných se zánětovými procesy různé etiologie. Hladiny CRP nad 100 mg/l jsou velmi pravděpodobně způsobeny bakteriální infekcí.

C-reaktivní protein

Indukce a syntéza CRP v hepatocytech.

Tři vlastnosti mohou vysvětlit mnohé funkce CRP

- Jméno dle schopnosti reakce s polysacharidem C pneumokoků
- **Vazba na fosforylcholin**
- **Aktivace komplementu**
- **Vazba na buněčný receptor (Fc receptory nebo specifické receptory pro CRP)**
- ✓ **CRP aktivuje komplement**
- ✓ **CRP se váže na chromatin pocházející z mrtvých buněk a na zbytky buněk, který je nutno z cirkulace odstranit fagocytózou, a to přímo, vazbou na receptory Fc, C3b nebo CRP.**
- ✓ **Inhibice destičkové agregace snižuje riziko trombózy.**
- ✓ **CRP se váže na LDL.**

SÉROVÉ AMYLOIDY

sérový amyloid A

ROZMEZÍ: <6,4 mg/l

syntéza

Je tvořen hepatocyty, aktivovanými makrofágy a fibroblasty v průběhu zánětové reakce. Je tvořen hepatocyty, aktivovanými makrofágy a fibroblasty v průběhu zánětové reakce. Podnětem je působení prozánětových cytokinů TNF α , IL-1 a IL-6.

funkce

Jedná se o heterogenní skupinu apolipoproteinů, které jsou vázány na plazmatický HDL. Plazmatická hladina stoupá v průběhu zánětu až 1000násobně. Je citlivým markerem zánětu, začíná se tvořit zhruba 8 hodin po začátku zánětové odpovědi

Krejsek et al., 2004

PROTEINY KOAGULAČNÍHO A FIBRINOLYTICKÉHO SYSTÉMU

fibrinogen

ROZMEZÍ: 1,8 - 3,5 g/l

syntéza

Fibrinogen je tvořen hepatocyty.

funkce

K jeho nárůstu dochází po 24-48 hodinách od začátku zánětu. Slouží jako substrát koagulační kaskády. Po štěpení trombinem tvoří fibrin.

ANTIPROTEINÁZY

α_1 -antitrypsin

ROZMEZÍ: 0,9-2,0 g/l

syntéza

Tvořen hepatocyty, alveolárními makrofágy a monocyty. Denní tvorba je okolo 34 mg/kg tělesné váhy, poločas okolo 6-7 dní.

funkce

Patří do rodiny serpinů. Serpiny jsou inhibitory serinových proteináz, např. elastázy, chymotrypsinu, trypsinu a trombinu. Vyskytují se zhruba ve 75 genetických variantách. Koncentrace α_1 -antitrypsinu se zvyšuje několikanásobně v průběhu akutního nebo chronického zánětu. Své působení vykazuje především na epitelovém a serózním povrchu. Varianty podmíněné genetickými odlišnostmi mají rozdílnou elektroforetickou pohyblivost. Deficience α_1 -antitrypsinu je jednou z nejčastějších letálních hereditárních chorob. Je asociována se zvýšeným rizikem vývoje emfyzému a jaterní cirhózy.

α_2 -makroglobulin

ROZMEZÍ: 1,0 - 3,1 g/l

syntéza

Je tvořen hepatocyty.

funkce

Inhibuje proteolytickou aktivitu řady proteináz. Spolu s inhibitorem C1 esterázy reguluje tvorbu kininů.

Negativní proteiny akutní fáze

- Pokles **albuminu, transferinu, cortisol-binding globulinu, transthyretinu a vitamin A-binding proteinu** vede dočasně ke zvýšené nabídce volných hormonů, které se na tyto bílkoviny obvykle vážou.
  - **Transthyretin** inhibuje produkci IL-1 β monocytů a endoteliálními buňkami. Jeho pokles je tedy možno považovat za prozánětlivý mechanismus.
- Tyto změny krevních bílkovinných profilů zřejmě částečně souvisí s hladováním a katabolizmem ve svalu. Jde také o nabídku aminokyselin pro produkci pozitivních proteinů akutní fáze.

Funkce	Protein akutní fáze	Nárůst v průběhu
Inhibitory proteáz	α_1 -antitrypsin α_1 -antichymotrypsin	4 x 6 x
Koagulační proteiny (serin proteinázy)	fibrinogen prothrombin factor VIII plasminogen	8 x
Složky komplementu	C1s C2b C3, C4, C5 C9 C5b	2 x
Transportní proteiny	haptoglobin hemopexin feritin	8 x 2 x 4 x
Scavengerové proteiny	ceruloplasmin	4 x
Různé	α_1 -kyselý glykoprotein (orosomukoid) serum amyloid A protein C-reactive protein	4 x 1000 x 1000 x

NEGATIVNÍ REAKTANTY AKUTNÍ FÁZE

albumin ROZMEZÍ: 27 – 33 g/l

syntéza

Je tvořen hepatocyty, denní syntéza je okolo 150-250 mg/kg tělesné hmotnosti.

funkce

Určuje koloidální osmotický tlak plazmy, váže a transportuje metabolity, ionty, mastné kyseliny, aminokyseliny, hormony a další. Je hlavní antioxidant plazmy. K snížení jeho syntézy v játrech dochází po indukci tvorby pozitivních reaktantů akutní fáze po působení IL-6 a dalších cytokinů.

prealbumin ROZMEZÍ: 0,2 – 0,4 g/l

syntéza

Je tvořen v játrech.

funkce

Snížen v průběhu zánětu.

transferin ROZMEZÍ: 2,1 – 3,0 g/l

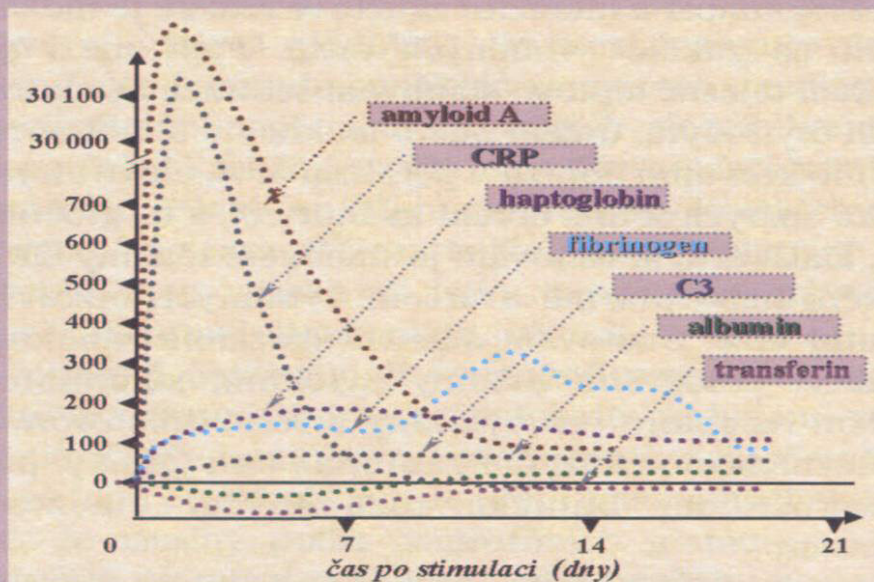
syntéza

Je tvořen hepatocyty.

funkce

Váže dvě molekuly železa Fe³⁺ a přenáší je na specifické buněčné receptory.

BÍLKOVINY AKUTNÍ FÁZE, DYNAMIKA TVORBY

Horečka

- zvýšení tělesné teploty v klidu nad hodnoty dané cirkadiálním rytmem
- toto zvýšení je následkem účinku **patogenního podnětu**
- **je odlišné od fyziologického zvýšení teploty způsobené ↑ metabolismu a produkce tepla** nap. ∴

- intenzivní tělesnou námahou
- trávením potravy
- termogenním působením progesteronu po ovulaci

Poruchy udržování tělesné teploty

Tělesná teplota --- obecně teplota **tělesného jádra** (vnitřku těla, vnitřních orgánů, mozku)

rovná se rektální teplotě (37.6°C)

(orální teplota je přibližně o 0.5 °C nižší - 37.0 °C)

Rozdíly:

- interindividuální
- cirkadiální rytmus (amplituda kolísání do 1°C)

Čítí teploty

Pomocí receptorů:

- chladová čidla kůže (5-40°C)
- receptory pro teplo (30-40°C)
- receptory pro horko - reagují na teploty nad 40 °C na bolest

polymodální receptory

Existují i v nitru organismu (orgány, sliznice...)

Dráhy

Receptory teploty

(zakončení buněk míšních ganglií)

Zadní míšní rohy

(centrální zakončení buněk míšních ganglií)

traktus spinothalamicus lateralis

mozkový kmen

nucleus thalam. posterior

(tektum a formatio retikularis)

kůra a hypothalamus

(area preoptika)

Regulace teploty

2 druhy:

- **termoregulace změněným chováním**
změny v postavení těla, tělesná aktivita, stavba obydlí, oblékání...
- **autonomní regulační mechanismy** změny prokrvení kůže, svalový třes
X
pocení, hyperventilace

Periferní mechanismy

A) Produkce tepla:

- **chemický pochod** - při oxidaci metabolických „paliv“ - uvolní se 75% energie jako teplo (jen 25% se ukládá jako metabolická energie - makroergní fosfáty, mastné kyseliny..)

B) Šetření teplem:

- **behaviorální postupy** + snížení perif. prokrvení, snížení vyzařování

C) Vydávání tepla:

- vyzařování z povrchu (60%), konvekce + konduktce (15%), dýchání, pocení

Centrální mechanismy

Area preoptika (integrace impulzů z periferie + sama citlivá na změny interhypothalamické teploty)

- **mechanizmy zčásti známy:**

- * **noradrenergní neurony** - vydávání tepla
- * **serotonergní neurony** - chladový třes
- * **rovnováha NA^+/CA^{2+} v CNS**

Hormonální vlivy

- **Dlouhodobější termoregulace**

(rychlé reakce pomocí neuronálního systému)

- **adrenalin** - zvyšuje spotřebu kyslíku

- zvyšuje mobilizaci volných MK a glykolýzu
zvýšení metabol. produkce tepla

- **hormony štítné žlázy, glukokortikoidy**

- **glukagon**

- **progesteron** - stimuluje neurony citlivé na chlad, tlumí neurony citlivé na teplo v area preoptika

Horečka

Patologické zvýšení tělesné teploty způsobené

pyrogeny

výsledkem: zvýšené tvorby a sníženého výdeje tepla

- **stav, u něhož je termoregulačním centrem posunuta nahoru tzv. žádaná hodnota pro tělesnou teplotu** (regulační mechanismy pracují s hodnotou nastavenou abnormálně vysoko)

x

hypertermie: pasivní zvýšení tělesné teploty
(termoregulační mechanismy nestačí)

Vznik horečky

- Často spojen s působením **infekčních agens** (viry, bakterie, plísně..)
  - ⇒ mnoho infekčních nemocí tak pojmenováno
nap . tyfová horečka, horečka kočičího škábnutí ...
- **neinfekční etiologie:**
  - aseptické poškození tkáně (chirurg. zákrok)
  - převod inkompatibilní krve ...

Pyrogeny

- **Endogenní** - cytokiny IL-1, IL-6, TNF- α
  - nekrotické debris
- **Exogenní** – lipopolysacharid (LPS) G⁻ bakterií
  - ↓
  - fagocytován buňkami RES
  - ↓
  - tvorba **endogenního pyrogenu (IL-1)**
  - ❖ tlumí aktivitu neuronů citlivých na teplo
  - ❖ neurony citlivé na chlad jsou „senzibilizovány“
    - jsou blokovány mechanismy výdeje tepla a je stimulována produkce tepla

Patofyziologie

- **LPS** se váže na cirkulující **LPS-binding protein (LBP)**
- Komplex LPS-LBP se váže na **CD14** makrofágů a indukuje produkci a uvolnění endogenních pyrogenů
- **v mozku** – paraventrikulární area hypotalamu – vazba na cytokinové receptory → aktivace PLA₂, COX-2 a PGE₂ syntetázy v AA pathway → **produkce PGE₂** = hlavní mediátor horečky → **p enastavení termoregulačního centra**

CNS organizačně zajistí produkci tepla

- tělesná termogeneze ve svalech
- endokrinní odpov. (katecholaminy a hormony štítné žlázy) = vyšší metabolický obrat
- zábrana tepelným ztrátám (perif. vazokonstrikcí)
- netělesná termogeneze v tuk. tkáni ?????

Průběh horečky

Typická horečka probíhá v **určitých etapách (stádiích)**:

1. stádium - **prodromální**
2. stádium - vzestup teploty (**stadium incrementi**)
3. stádium- vyvrcholení (**stadium acme**)
4. stádium - sestupné (**stadium decrementi**)

1. Prodromální stádium

- ❖ Dochází k **uvolnění endogenního pyrogenu** (po působení exogenního pyrogenu)
- ❖ endogenní pyrogen působí prostřednictvím prostaglandinu E2 (PGE2) na termosenzitivní neurony hypothalamu → **nastavení na vyšší teplotu**

nesoulad mezi aktuální teplotou tělesného jádra **a nastavenou hodnotou** termoregulačního centra

2. stádium (incrementi)

- Jsou aktivovány mechanismy produkující a udržující teplo

vazokonstrikce v periférii

↓ se výdej tepla

třesová termogeneza

↑ se tvorba tepla

3. stádium (acme)

- Tělesná teplota se dostala na úroveň přenastaveného termoregulačního centra
- **ukončuje se aktivita sympatiku**, mizí pocity chladu a svalový třes
- **aktivace parasympatiku** způsobí vazodilataci cév v kůži s **poklesem periferního odporu cév**

pokles krevního tlaku (TK)

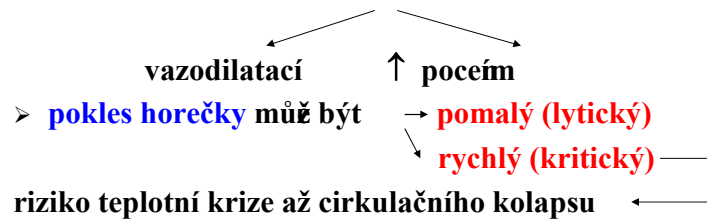
- postižený má teplou, červenou kůži, potí se

4. stádium (decrementi)

Stádium poklesu horečky

- **termoregulační centrum se vrací do normálního stavu,** přičemž teplota tělesného jádra je ještě ↑
- **p** ebytečné teplo se musí uvolnit

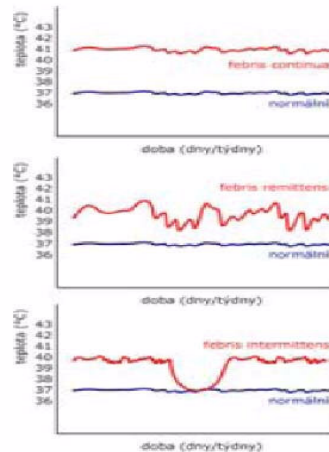
Stupně horečky

- nízká (subfebrilie): do 38°C
- střední: 38-40°C
- vysoká: > 40°C
- hyperpyrexie: > 42°C

Klinicky můžeme rozlišit:

- **Febris continua:** horečka s výkyvy teplot v průběhu 24 hod < 1°C
- **Febris remittens:** rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší teplotou větší než 1°C
- **Febris intermittens:** horečka s různě dlouhými bezhorečnatými obdobími
- **Febris recurrens:** horečka, která se opakuje po několika dnech
- **Febris inversa:** horečka, u níž jsou vyšší teploty ráno a nižší večer (typicky např. u TBC)

Významné změny funkcí organismu při horečce

Kardiovaskulární systém

- při horečce se **zvyšuje tepová frekvence** (v průměru o 10-15 tepů při ↑teploty o 1°C)
- v období **vzestupu** horečky se ↑ i TK

X

ve **stádiu poklesu** se TK ↓ (pod vlivem periferní vazodilatace)

Respirační systém

dochází ke **zrychlení dechové frekvence** v důsledku

↑ teploty krve protékající
dechovými centry

↑ tvorby CO₂
ve tkáních

Ledviny

během horečky může dojít ke **snížené tvorbě moči** (má vysokou spec. hmotnost)
mohou se objevit **bílkoviny**

↓
důsledek ↑ permeability glomerulární membrány

Trávicí trakt

je **sníženo samoočišťování dutiny ústní**, objevuje se **hyposialismus**

dochází ke **snížené sekreci trávicích šťáv**
je **porušena resorpce živin**

zvýšená resorpce vody ve střevě spolu s poruchami motoriky vedou k **rozvoji zácpy**

Látková přeměna

zrychlují se oxidační procesy v organismu
---- projevuje se **↑ spotřeba O₂**

zvýšuje se katabolismus bílkovin (negativní dusíková bilance)

Nervový systém

mohou být **bolesti hlavy, svalová slabost, pocity bolesti ve svalech**

funkční poruchy CNS se zvýšenou či sníženou aktivitou

Někdy svalové záškuby, křeče
(zejména u malých dětí – **febrilní křeče**)

Léčba horečky

- > už v 18. století – jívová kůra
↓
účinnou látkou kyselina acetylosalicylová
- > Účinky antipyretické, antiflogistické a analgetické

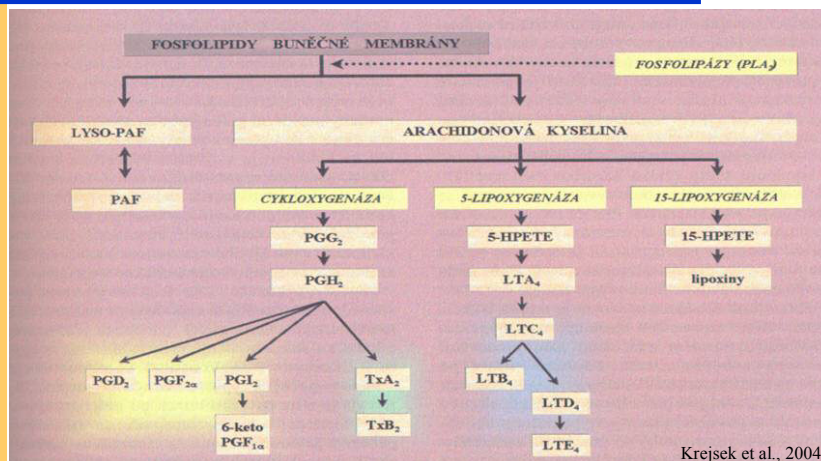
Mechanismus účinku:

blokáda cyklogenoxygenázy

↓
blokáda syntézy prostaglandinů

Metabolismus prostaglandinů

Leukocytóza

- tj. přechodný reaktivní vzestup počtu leukocytů v periferní krvi (nad $9 \times 10^9/l$)
- **2 různé příčiny:**
  - p estup granulocyt z marginálního do cirkulujícího poolu leukocyt
  - **vyplavení leukocyt z kostní dřen** (u zánětu) – zodpov dné jsou IL-1, C3a apod.

Posun doleva

Posun doprava